

EL GROC

JULIOL-1984 - n.º 4

ASSOCIACIÓ CULTURAL EL GROC

VII APLEC DELS PORTS PROGRAMA D'ACTES

DIVENDRES, dia 27

22 h.- A la Plaça Major: Extraordinària estrena de l'obra de teatre PIÑOT I JULIETA, montada i realitzada en Forcall pel grup UNIVERSAL COMICS.

22.30 h.- BERBENA a la Placa de Sant Miquel.
3 de la matinada: COETADA.

DISSABTE, dia 28

12 h.- Festa dels XIQUETS.

16 h.- Xerrada sobre LA MOLETA, a càrrec de l'arqueòleg Ferran Arasa i Gil. Amb diapositives.

20 h.- INAUGURACIÓ OFICIAL DE L'APLEC.
-Llegida del Pregó.

-Cercavila amb cabuts, gegants, dolçainers, xaranges... (Coordinació de Pimpinelles).

22 h.- Danses del País.

23.30 h.- BERBENA, amb LA MURGA i el grup de rock PEGAMIN.

3 de la matinada: COETA.

DIUMENGE, dia 29

12 h.- Cercavila amb les dançes de la Comarca.

13.30 h.- Concert a la Plaça Sant Miquel.

14 h.- Torrada de xulles a la Plaça Major.

16 h.- CAFE-CONCERT a la Plaça Sant Miquel, a càrrec de MENESCAL JAZZ BAND.

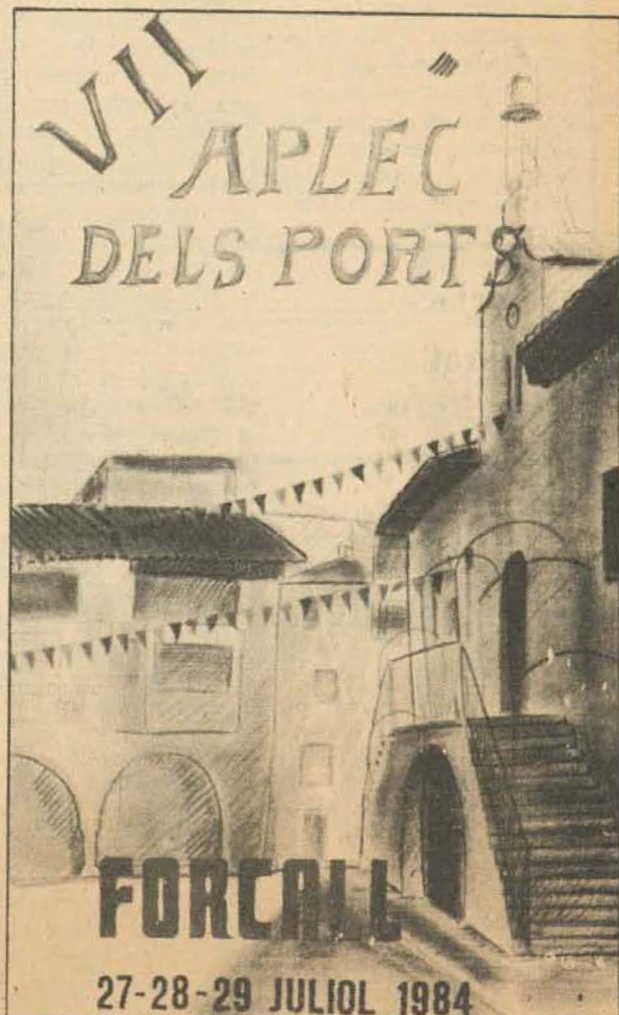
19 h.- A la Plaça Major, actuació de MARIA DEL MAR BONET i AL TALL.

22 h.- Actuació-Berbena de LA MURGA, a la Plaça Sant Miquel.

2 de la matinada: COETADA.

-ACTES PERMANENTS: Al Ajuntament Antic: Exposició històrica de Forcall. Al Ajuntament-Palau Osset: Exposició Etnològica. Al local de l'Associació Cultural EL GROC: Pase permamnent de VIDEOS de la Santantonà i diapositives. Altres actes: Conferències sobre educació i agricultura.

7e APLEC DELS PORTS

27-28-29 JULIOL 1984

Cebrià Ciscar a l'Aplec

El conseller de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana, Cebrià Ciscar, ha confirmat la seua assistència a l'Aplec de Forcall. Concretament, ens visitarà diumenge, al gros de l'Aplec, i ve tant a títol personal com a delegat del president de la Generalitat, Joan Lerma, que ha excusat la seua absència.

Associació Cultural «El Groc»

Fer un Aplec és ser amant de la feina i el no dormir perquè un Aplec porta un grapat important de problemes, no tan sols econòmics, sinó també d'enfrontament silenciosos d'entitats i persones. Caldria que la gent vejera ben clar, abans de res, que un aplec és una festa comarcal, una trobada de tots els joves d'una de les comarques més deprimides, amb molts problemes. Cal posar-se al cap que l'aplec és necessari per tal de xerrar una mica de les nostres coses, que falta fa.

Associació Cultural «Els Ports»

L'Aplec dels Ports va nàixer com a un sentiment de necessitat, d'apropament de la nostra gent al voltant d'una idea de coneixement i unitat de la nostra comarca.

Una trobada a l'any és el mínim que es pot fer per a llimar les diferències, amb la convicció que el camí comú per a tots els nostres pobles i que sols com a comarca podem fer front als problemes que ens afecten quotidianament.

DE LA TODOLELLA AL FORCALL

Set anys d'Aplec. Amb la seua cara de número màgic, de número bíblic, el setè Aplec dels Ports es fa viu al Forcall. Si és que podem considerar cada Aplec com a festa diferent dels altres aplecs anteriors. Si és que podem considerar el Forcall com a poble allunyat dels altres pobles germans dels Ports.

I és que els esplendors estiuençs com l'Aplec potser manifesten un fet permanent de la història ja llarga dels Ports: la voluntat de ser, d'existir, de ser lliures, de ser rics, de ser feliços. I al mateix temps una necessitat cada dia més íntima: la unitat, la germanor, la capacitat per a treballar junts. I per això els dies de l'Aplec són una mostra de la nostra capacitat de viure a la terra. I per això també, els dies d'aquest Aplec. Forcall és tots els pobles comarcals, és la capital agermanadora dels Ports, la capital del món de les nostres il·lusions més profundes i originals. I prou.

L'Aplec és cosa de tots. Igual com a la sega i la batuda, no sobren mai mans si és que seguen bé. Igual com a les ametlles, quan més gent hi ha més se'n pleguen. Igual com al forn, quan més s'hi pasta més se'n podrà menjar. Si l'Aplec és festa, és festa de tots; si és defensa de la terra, és una defensa col·lectiva; si és il·lusió pel futur, és una il·lusió compartida. I que ningú no deixi d'adonar-se'n: després de la sega, la sem-

7 ANYS D'APLEC

Lluís Meseguer

LA LLUITA PER EL FET COMARCAL

tud de vora mar, els valencians i els catalans, els de poble i els de ciutat. Tots uns. Que ningú no s'hi senta estrany, que ningú no es crega de fora. Al Forcall s'han presentat la Balma i la Vallibana, Sant Pere i la Mare de Déu del Sargar, el Groc i la Pardala, els carlins i els liberals. I ja se sap que com més gent, més festa i germans en la festa, germans en el treball.

Perquè en acabar l'Aplec, quan la veu de Maria del Mar Bonet ja s'haja perdut per les muntanyes, vindrà un silenci, el de cada dia, que vol faena i bona cara. I començarà novament el cicle etern dels Ports l'Aplec de tot l'any: la voluntat de ser i la necessitat de treballar junts. I només serem lliures si som fidels a cada poble i a cada esperança dels Ports.

Set anys d'Aplec. Set desitjos de felicitat. Set lletres té Forcall, poble valent, templat i avui rei del món.

bra; després de plegar les ametlles, cap a l'hivern i després de menjar-se el pa, a tornar-ne a pastar. I després de l'Aplec, la vida de cada dia, de cada xiquet, de cada família, de cada poble dels Ports. I en això, en la vida, en el partir i l'esperar, els pobles dels Ports sí que ens podem dir germans: en els problemes del camp, de les granges, de l'ensenyança i la llengua, de la joventud sense eixides al propi poble, de les carreteres i l'aigua, de la sanitat i, per si no n'hi havia prou, dels pins assassinats poc a poc i d'indigna manera.

Aplec: germanor. La gent dels Ports i la joven-

BREU HISTORIA DE FORCALL

Forcall va neixer en 1.256 gràcies a Jaume I, qui va manar a Blasco d'Alagó que fundes al lloc on es juntaven els tres rius una «Aldea», donant-li el nom de Forcall, segurament aludint a la forca que formen els rius.

A partir d'aquest moment tot lo que mou als forcallans es l'ansia d'independència de Morella, i ser una vila regida per forcallans. L'història de Forcall i la major part de les aldees es fa al voltant d'eixes ganes d'independència.

Cap a mitjans del segle XIV, les Aldees contribuïen a fer els murs de Morella amb diners i enviant peons, fins que Vilafranca i Forcall protesten i després de molt tira i amolla, Pere IV amb l'amenaça de guerra contra el de Castella, ordena que estes ajuden a costejar les obres i que si a judici dels comissionats «regios» tinguesen de fortificar-se que com les aldees, Morella tenie que ajudar als gastos.

A partir de 1.410 i disputan-se el regne d'Aragó

el Conte d'Urgell i Ferran d'Antequera, Forcall es converteix en cuartel general del d'Urgell, i resisteix fins que les bombardes situades a la Mola Miró, destrossen part del poble i, ja impotents front a la pólvora, es tenen que rendir.

El 2-2-1463, els veïns de Forcall capitanejats per Miquel Balaguer, alçen bandera contra Juan II d'Aragó i en favor dels Catalans seguint després el moviment per tots els pobles dels Ports, menys Morella i Sant Mateu (Maestrat) que resten fidels al rei. Mentres va regnar Ferran el Catòlic,

el poble estigué en calma i disfrutà de pau.

En els primers anys de regnat de Carles I, alça el poble de Forcall a favor de les germanies. Sols es mantingué fidel al rei la ciutat de Morella.

El 30-3-1521, l'emperador Carles I, dirigeix una carta als jurants de Morella, respecte a la conducta a pendre contra els agermanats de Forcall, dient: «Si la disposició del tiempo diere lugar a facerse alguna execució, no dejéis de ponerla en obra».

En la 2ª germania, Forcall apoya el moviment dels Maulets a favor de

Carles d'Austria contra Felip V de Borbó. Morella està amb els botiflers i hi ha merdè. Aquesta vegada també pergueren la guerra i amb la batalla d'Almansa, tot acabare. 9-2-1791. Després de més de 3 secles de lluita per sortir de la tutela de Morella, Forcall aporte 20.000 duros per a pasar a ser vila i ho consegueix per decret firmat en Madrid en aquesta data. En les dues guerres carlés, Forcall prend part molt activament. Tal vegada més en la segona, bon surt el «cabecilla» EL GROC, en Tomàs Peñarrocha, que porte de cap als enemics. No podent matar-lo mes que a traició, assassinant-lo i humiliant-lo.

I ja estem al segle XX. Després d'una guerra civil i una forta emigració, queden 705 forcallans per a seguir escrivint més fulles de la nostra història. Espero que Forcall no tingué que desmereixe de la nostra història. Espero que Forcall no tingué que desmereixe eixa lluita continuada per la llibertat que els nostres avant-passats ens varen enseyar.

CAL VISITAR

LA MOLETA DELS FRARES

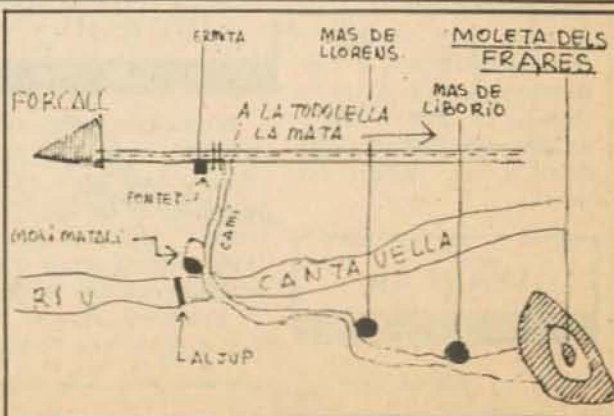
La Moleta dels Frares és una meseta allargada que alcança una altura màxima de 910 m., alçant-se sobre el riu Cantavella. Té dos cosos o plataformes rocoses diferenciades: la superior, mes reduïda, és únicament accessible per Nord; la inferior, més ampla, es prrollonga en aquesta direcció fent una extensa terrassa inclinada.

L'estiu de 1876, en Nicolás Ferrer i Julve, Catedràtic de la Universitat de València va anar a La Moleta i es va sorprendre de la gran extensió que ocupaven les ruïnes i de la quantitat i qualitat de les troballes.

Com que ja des d'antic s'havia volgut localitzar la ciutat ilergravona de BIS-

GARGIS en Morella, amb aquest descobriment la reducció d'aquesta antiga localitat es va traslladar a La Moleta: «...El Mas de los Frailes y las ruinas de Bisgargis se han de hacer muy célebres, yo se lo prometo. Sobre todo, si encontramos alguna lápida o inscripción en piedra...».

El 1538, el cronista valencià Pere Antoni Beuter va publicar per primera vegada una inscripció llatina. En 1977, l'investigador alemà G. Alföldy va publicar un treball monogràfic sobre aquesta inscripció, donant una nova lectura del text i situant-la en un context històric determinant, aclarint l'importancia de La Moleta.

Les excavacions realitzades fins ara son minimes, quasi nul·les i les troballes nombroses, importants... Però no es remou més la terra per problemes amb els amos. Desenterrant tot el poblat ens podriem ficar les mans al cap de tot lo que pot arribar a sutir d'allí. De

moment, Forcall te tan sols una misera exposició fotogràfica de lo trobat, perquè les peses, no es sap molt be com, rondan per eixe mont, deu sap en quines mans s. Si aneu a voreu, no toqueu res. Tal vegada, pronte, tots ho podrem vore tot. Ara, Bisgargis encara dorm.

QUE FER I COM

VIATJAR A FORCALL

DE CASTELLON: Autovús de Morella a les 7 del matí. Traslado a Sant Mateu. Traslado a Morella. A les 3.15 de la vesprà, directe a Morella. (PLAÇA FADRELL) El diumenge no hi ha servei.

— En Cotxe, carretera de Borriol, per Sant Mateu.

DE VINAROS: Autobús directe a Morella a les 8 del matí i a les 4 de la vesprà. En cotxe: Nacional 232.

ACAMPAR

(En el planol, a ratlles horitzontals). Al Camp de Fútbol a 400 metres del poble. Als costats del riu Calders, de 100 a 400 metres del poble. Al riu de Morella, junt al primer pont (senyalitzat), a 700 metres del poble. Al riu de Cantavella, anant cap a La Mata (senyalitzat i amb font), a 600 metres del poble.

APARCAR

(En el planol, ratlles verticals). A les eres. Aconsellem que tots els que acampen a les voreres del riu Calders, deixen el cotxe de forma permanent a l'aparcament per evitar follons dins del poble. Els que acampen llunt, poden deixar-lo als cantons de la carretera, dins del poble.

LLEGIR

Forcall no te servei de premsa diària. A Morella trobareu la premsa provincial a partir de les 11.30 del matí. La premsa nacional (El País, Diari 16...) es pot aconseguir únicament a Morella a la llibreria Pàgina 3, al dia, però a partir de les 6.15 de la vesprà.

MENJAR

L'organització de l'Aplec compta amb un servei de bar quasi permanent amb bocates. També trobareu de tot a les tendes. El diumenge es farà un dinar de germanor a la Plaça Major, amb un preu de risa i amb molta festa. No pasareu fam, tranquils...

DORMIR

Per als «senyorets» existeix la fonda de Sant Miquel, però serà difícil de aconseguir un llit. Contacteu —millor— durant l'Aplec amb el servei d'informació que vos facilitarà qualsevol relació de llocs dins i fora de Forcall.

VISITAR

Dins de Forcall, visiteu Sant Josep, el Calvari, les Exposicions ja senyalades, la font de l'Om, el Palau Osset, l'església... Una mica més lluny: La

Moleta, La Roca de Mig Dia, l'ermita, la roca Rotja... (Mes informació al GROC)

FONTS

Al costat mateix del Poble: Font de la Vila, Font del Convent, Font de l'OM, La Panera i les Fontetes (senyalades al planol). Mes lluny: Picolintxa (al lloc d'acampar), Santana, dels Novios, del Rel, Ribas Vert, etcètera (Informeu-vos al GROC).

BOCATES A DESHORA

Acudiu al bar de l'Aplec o demaneu informació al GROC.

PRACTICAR ESPORTS

Al costat del camp de fútbol, que es zona d'a-

campar, hi ha pista de tennis. El número 6 del planol es correspon amb el poliesportiu. Hi han porteries de balonmà, fútbol-sala i es pot jugar encara millor al trinet o a pilota-a-mà. Estarà obert permanentment.

BANYARSE

Vos aconsellem el Ribàs Vert, anant cap a Villores trobareu un camí a l'esquerra. Hi ha font molt bona. Mes lluny: Seguint la mateixa carretera i passant La Balma, podeu refrescar-vos en el toll que millor us paregui.

ALTRES INFORMACIONS

Al local de l'Associació Cultural El Groc, al mitjà de la plaça Major, està instal·lat un ample servei d'informació permanent que contestarà —intenta— totes les preguntes.

ADRESSES D'INTERES

Ajuntament ..... Plaça Major, 18. Tel. 1
Guard. Civil ..... San José, 11. Tel. 15
Metxe ..... Tomás Salvador, 17. Tel. 80
A.T.S. .... Petra Palos.
Associació Cul. EL GROC: Plaça, 13
Farmàcia ..... Plaça, 9
Telèfons ..... Plaça, 1. Tel. 16 02 50

SERVEIS DE L'APLEC

D'ORDRE

Quedarà instal·lat per EL GROC i la missió serà de cuidar que no hi hagen desperfectes. Col·laboració de la Guàrdia Civil.

D'INFORMACIÓ

Instal·lat al local de l'Associació. Es pasaran vídeos i diapositives. Estant referent als pins. Informacions comarcals i de tot tipus.

DE LLIMPIESA

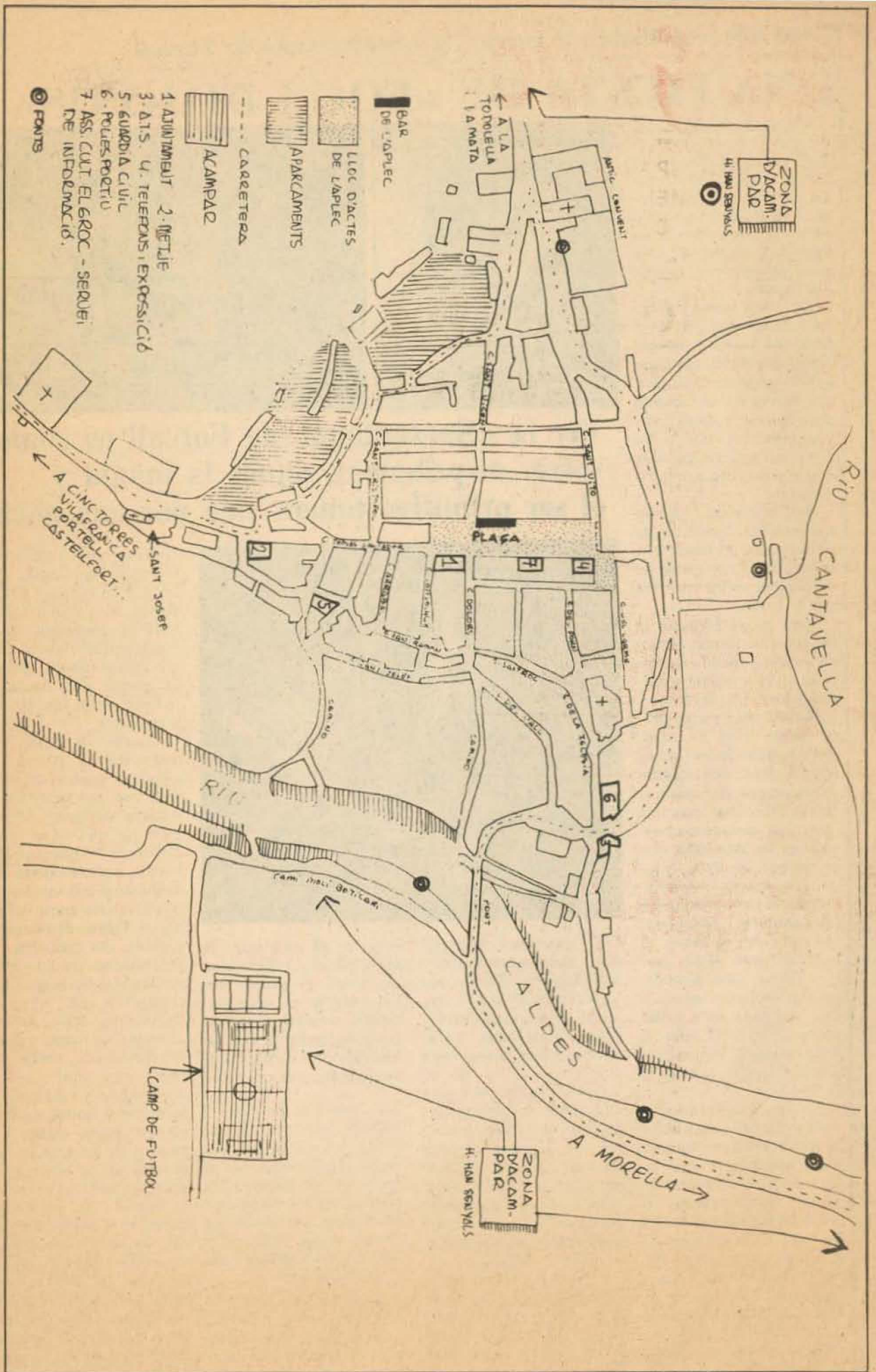
Col·laboreu i tireu totes les sobres a les papereres instal·lades. Ens evitarem feina i deixarem el poble decent.

DE BEGUDA I MENJARS

A la Plaça Major, al bar, trobareu de tot. Les tendes del poble, forns i bars, estan avisats.

D'ANIMACIÓ

Per a que la festa no baixi el seu bon ritme, contem amb la Col·laboració del grup Pimpinelles, encarregat d'improvisar.

UNA FIESTA DE «FOC I DIMONIS»

Un día cualquiera, mediados de enero, comienza una semana de frío y fuego en Els Ports. De las tristes y viejas piedras, de la áspera y reseca tierra de esta tierra, los espíritus volverán a la vida para vivirla tan sólo una noche.

Es la voz fuerte y poderosa de la tradición. Es el gemir de nuestros antepasados que desde sus lugares de dormida inexistencia revivirán sus huesos para volver a sentir, una vez más, los días y los años tan lejanos pasados con mal de garganta junto al fuego.

Así comienza, porque así debe ser, la semana de Sant Antoni. El fuego será coronado. Y la gente de esta tierra vivirá y sufrirá por el fuego.

Pero no es la fiesta lo importante, ni aún el fuego importa cuando la gente se da la mano para reconstruirse en lugares y escenas conservadas desde hace miles de años. Porque Sant Antoni no es Sant Antoni. Este nombre debió agregarse cuando la fiesta llevaba muchos años. Los santos atormentados y los demonios que bailan por las calles, alrededor —siempre— del fuego, son espíritus, espíritus más antiguos que los santos. El culto al árbol, el culto al fuego, al dar gracias no se sabe a quién, pero simbolizado en cosas tan cercanas a la gente como el calor, la leña, el fuego mismo... son en realidad los protagonistas de la fiesta.

Si tú, amigo, decides visitar Forcall la noche de la Santantonà, sentirás al llegar que no estás en Forcall, ni tan siquiera en este xundó. En el corazón, un golpe fuerte te hará sentir la transformación. Entrarás en un mundo lleno de extrañezas: demonios revoloteando por tu lado riéndose fuertemente con alaridos heredados de siempre, santos que lloran amargamente, trajes y capas viejas y polvorien-

Ver la «Santantonà» de Forcall es como volver al principio, donde la magia y el ser primitivo toman vida por una noche

tas, antorchas encendidas... fuego y más fuego. Y contemplarás absorto que la gente, de alguna forma, en el fondo, está creyéndose lo que pasa. En el ambiente hay una entraña comunicación en no se sabe bien quién, pero —sea cual fuere— no es con ninguno de nuestros dioses. O tal vez sea con nuestro Dios de siempre: el Dios de nuestros antepasados, el Dios de árbol gigante, el Dios del fuego del Invierno, el Dios de la comida, de nuestros hijos...

Porque la fiesta de Enero, llamada de Sant Antoni, a diferencia de otras fiestas, no se inventó para divertirse, sino para dar gracias al Gran Dios. Y esa es la diferencia que se

nota en el ambiente: la maravillosa religiosidad ancestral, el poder ver, hoy todavía, en mil novecientos ochenta y tantos, como festejaban a Dios en aquellos años en los que el hombre tan apenas sabía

aún que era hombre. Y todavía hoy, en algunos viejos, pervive la creencia de la purificación por el fuego. Y la hoguera, la barraca, es el instrumento purificador. Al pasar por debajo de la barraca, el fuego se lleva todo lo malo de las personas.

Sant Antoni, la noche de la hoguera, es toda una historia en sí mismo porque se conserva casi exacta. Es como leer un libro de antiguos ritos; más

todavía: como participar de un antiguo culto a la hora y en el lugar exacto donde se hacía. O más todavía: participar de un culto extraño ahora mismo y en el mismo momento, porque Sant Antoni, o la fiesta del fuego, es viva y es ahora.

Cuando tú dejes, después de la fiesta, el pequeño pueblo de Forcall, con sus ochocientos festivos habitantes, te preguntarás qué es en realidad Sant Antoni y cuáles pueden ser las causas que impulsan a todo un pueblo a convertirse en un infierno de fuego, demonios y alcohol. «Es tradición» te contestarán a cada pregunta todas las bocas. Una tradición de fuego y demonios. Sólo Alfons Lloréns, en una cálida, supercalurosa noche de enero, por entre demonios, santos y fuego, daba la mejor y única explicación a aquel sueño: «La Festa de la Santantonà del Forcall es el afirmar la vida per damunt de tot».

Desde las primeras horas de la mañana de un día —cuando nadie el mes de enero— Sant Antoni, o la festa del foc, revoloteará por las calles y plazas de esta tierra. Anótalo en tu agenda. El Dios del árbol gigante, del fuego y de la comida te lo agradecerá.

UN ANY DE CULTURA A LA COMARCA

Es tan difícil catalogar un any de cultura a la comarca, com difícil és medir el que hem progressat en la nostra capacitat de ben viure la vida.

En aquestes línies sols es pot fer un repàs d'algunes activitats dites «culturals», «esportives», «de joventut», fetes al llarg de l'any, anunciar-ne algunes d'inminents, i dir que per a la Delegació als Ports de la Conselleria de Cultura, tan important com restaurar i guardar el nostre patrimoni arquitectònic, etnològic, etc., és el dinamitzar la vida cultural dels que vivim i treballam avui a la comarca.

Amb l'ajuda de distints col·laboradors, Ajuntaments i Diputació, hem pogut anar fent, com exemples:

Esports: Curs de monitors de natació. En preparació d'altres, a ressaltar els de Pilota Valenciana.

Patrimoni: Videu S. Antonio Forcall. Projectes restauració S. Pere Castellfort i Orgue Morella. Treballs de catalogació.

Educació: Estatje lingüística valenciana. Mestre a Herbers i Portell. Curs I. C. E. València.

Joventut: Celebració Dia Constitució i Setmanes Joventut.

Activitats artístiques: Exposicions Itinerants. Al agost exposició sobre la Guerra Civil a Morella. Festival Musical. Pot ser la major dificultat que ens trovem és la poca participació ciutadana i el

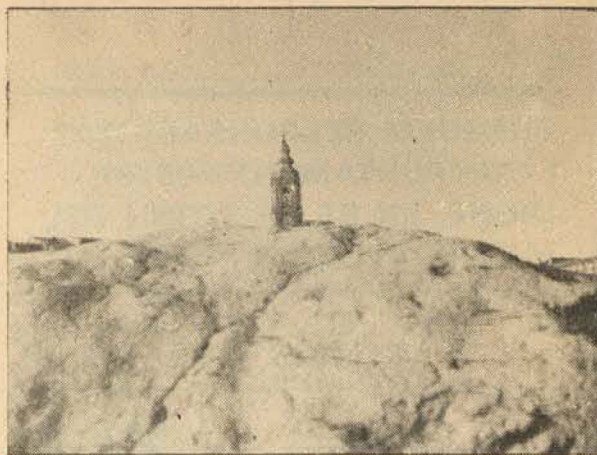
llarg ensopiment hivernal, encara que a la vista d'un aplec no ho pareisque.

Hi ha que anotar la mort del Centre Cultural i Recreatiu de Morella, i el inici d'una associació juvenil a Portell. També cap en el inventari d'un any de cultura, el fracàs de l'organització per eixa falta de participació, d'unes jornades sobre «alternatives educatives a la comarca» previstes al voltant d'aquest aplec.

Passarà l'aplec, i la «cultura» a la nostra comarca, pot ser estarà al voltant de l'equip d'educació compensatòria que intentarà que la gent que vivim als Ports tinguem iniciatives i capacitat de dur-les a terme.

Xavier Fabregat

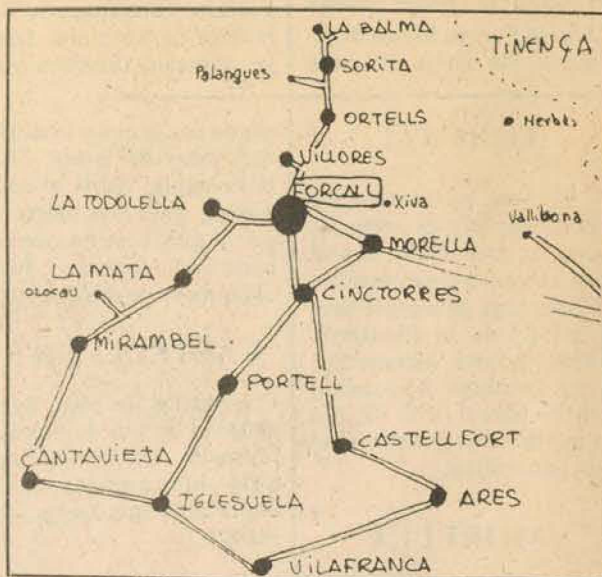
Delegat als Ports de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.

Cal dir que l'itinerari ideat per l'Associació Cultural EL GROC es indica per creure que es la millor manera de visitar

Cantavella-Vilafranca-Iglesuela-Portell-Cinctorres (o bé Vilafranca-Arestiu per creure que es la millor manera de visitar Morella-Forcall-Villores

ITINERARI DEL VIATJE DEL SORTEIG

més pobles. L'agraciat amb el sorteig, en canvi, pot suggerir l'itinerari que vullgue, o si vol fer-lo d'excursió per la muntanya. EL GROC, en aquest cas, li farà entrega en metàl·lic de l'import calculat per al viatge i el guanyador l'emplearà com millor li vingui.

Encara que surtint un poc fora de la comarca, cal visitar el poble de Mirambel. Aisi, l'itinerari quedaria: Forcall-Todolella-La Mata-Mirambel-

Ortells-Sorita-La Balma. Seguint este itinerari no podríem visitar Herbers, Siva y Ballivona. Amb tot, com diem, l'interesat pot montar-se un viatge particular. En qualsevol dels casos, l'Associació Cultural EL GROC es compromet a preparar l'infraestructura del viatge i proporcionar tota l'informació necessaria per a que el viatge resulte lo més profitós possible per tal de coneixe més la nostra gent, la nostra història i la nostra terra.

**PREGUEM RESPONSABILITAT
I COMPORTAMENT FESTER
DIGNE, EN BE DE TOTS I DEL
MATEIX APLEC. GRACIES.**

**FINANCIA
L'APLEC + COMPRA
LA REVISTA!**

NOTICIES DELS PORTS

ELS PINS

El problema viene ya de largo y —opinamos— va todavía para largo. Un buen día, los habitantes de Herbés y Morella observaron cómo paulatinamente los pinos aparecían tristes, amarillos y se secaban. Otras poblaciones observaron idénticos síntomas y saltó la liebre. Radio Popular en su informativo sobre Els Ports de cada

lunes no dejó que el tema se congelase, insistiendo... Comenzaron las reuniones, despistadas y sin fondo... ¿Qué es? ¿Qué pasa?

Los hombres de ICONA, muy expresivos en un principio, no dudaron en señalar a la Central Térmica de Andorra como posible causante de la muerte de los pinos. Luego, silencio. Tenemos que

reunirnos... Vamos a medir la contaminación... Se está haciendo todo lo posible... En el término municipal de Morella, de 1.000 pinos cortados normalmente cada año, en tres meses se habían cortado 10.000. Se está estudiando el asunto... Todo está bajo control... Vilafranca es sorprendida por una lluvia de azufre. En el

Bajo Aragón, hasta los frutales se resienten... No pasa nada... No afecta a las personas... Reunión de «alto grado» con alcaldes, la Térmica y autoridades. Comisión de seguimiento. Hay que estar seguros. Indemnizaciones... Nada. En breve se arreglará... Estamos en el camino. Nada. I ELS PINS? ELS PINS ELS MATEN. Y punto.

FORCALL

Ja està en construcció la Residència de vells que compte amb un pressupost de 16 milions de pessetes, financiatada pels plans provincials de la Diputació. Molt pronte escomençaran les obres d'un centre subcomarcal d'E. G. B., dins del Pla Econòmic de la Generalitat.

MORELLA

La portada d'aigües de la Carcellera ha solucionat el problema que al respecte tenie Morella. Per altra banda, s'ha recuperat per al poble l'antiga Casa Cooperativa, que fou encautada als obrers morellans després de la guerra. El Ministeri de Treball ha invertir 28 milions en la 1.ª fase de reconstrucció.

PORTELL

Des de fa poc temps, ha començat a funcionar una Associació Cultural inte-

grada per la quasi totalitat dels joves del poble. Portell compta, desde el curs passat, amb dos mestres, per la qual cosa ha quedat consolidada l'escola. Fora els rumors de desaparició.

CASTELLFORT

L'Ermita de Sant Pere es troba en procés de restauració. Es tracte d'un dels monuments més importants que tenim als PORTS.

OLOCAU

Durant estos dies s'ha posat en funcionament el Mesón del Rey, de caràcter municipal i que significarà un nou atractiu a l'hora de visitar este poble.

VILAFRANCA

Està en marxa i a punt de finalitzarse les obres de l'Escola de Formació Professional que serà una possible eixida per als joves de la nostra comarca. Fins estos moments està funcionant a uns

locals que no reuneixen les condicions necessaries.

TODOLELLA

La inauguració del poliesportiu i la construcció del dipòsit d'aigua, han segut dos dels aconteciments més importants a este poble. Cal resenyar la revitalització i nova força de la festa de Sant Antoni, encara que lamentem la pèrdua —esperem que momentànea— de la dansa guerrera.

HERBES

Segueix en mal estat la carretera, encara que pareix que sincluirà en el P. E. R. i serà la primera acció de la Generalitat en quant a carreteres. S'ha recuperat l'escola unitària.

TINENÇA

S'han gastat en un any prop de cinquanta milions de pessetes en arreglar les carreteres, però falte el tros de Castell de Cabres a Torremiró, que serie decisiu per a les bones comunicacions amb la resta de

la comarca. El pla d'electricificació ha portat l'estabilitat de la llum a la Tinença.

ORTELLS

El Consultori i la reforma del cementeri son dos dels projectes en marxa a Ortelles. La sèquia, una bonica aspiració, podrie tindre pronte canals de financiació.

LA MATA

El problema de l'aigua d'este poble quedarà solucionat en gran part molt pronte degut al sis milions llargs que donà la Diputació per a obrir 5 kilòmetres de zanja i colocació de tuberia per a la conducció d'aigües.

CINCTORRES

Està agarrant prou fama el Certamen de Pintura de Cinctorres que es celebra cada any amb motiu de les Festes Patronals. Enguany s'ha editat un folleto prou bonic i encara esteu a temps de participar.